

ŚWIATOWIT

ROCZNIK

POŚWIĘCONY ARCHEOLOGII PRZEDDZIEJOWEJ

I BADANIOM

pierwotnej kultury polskiej i słowiańskiej

WYDAWANY STARANIEM

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

Tom I. — 1899.

(57 ilustracji w tekście i XI tablic).

WARSZAWA.

Skład Główny w Księgarni E. Wendego i S-ki, Krak.-Przedmieście № 9.

—
1899.

ŚWIATOWIT

ANNUAL OF THE INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
OF THE UNIVERSITY OF WARSAW

VOL. IX (L)

(2011)

FASCICLE B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY.
ARCHAEOLOGY OF POLAND

WARSAW 2012

ŚWIATOWIT

ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

TOM IX (L)
(2011)

FASCYKUŁ B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA
I ŚREDNIOWIECZNA.
ARCHEOLOGIA POLSKI

WARSZAWA 2012

Redaktor naczelny Wydawnictw Instytutu Archeologii UW:
Wojciech Nowakowski

ŚWIATOWIT
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Redaktor: Franciszek M. Stępniewski (f.stepniowski@uw.edu.pl)
Sekretarz redakcji: Andrzej Maciałowicz (amacialowicz@uw.edu.pl)

Rada redakcyjna:

Włodzimierz Godlewski (Przewodniczący)
Elżbieta Jastrzębowska
Wojciech Nowakowski
Tadeusz Sarnowski
Tomasz Scholl
Karol Szymczak

All rights reserved

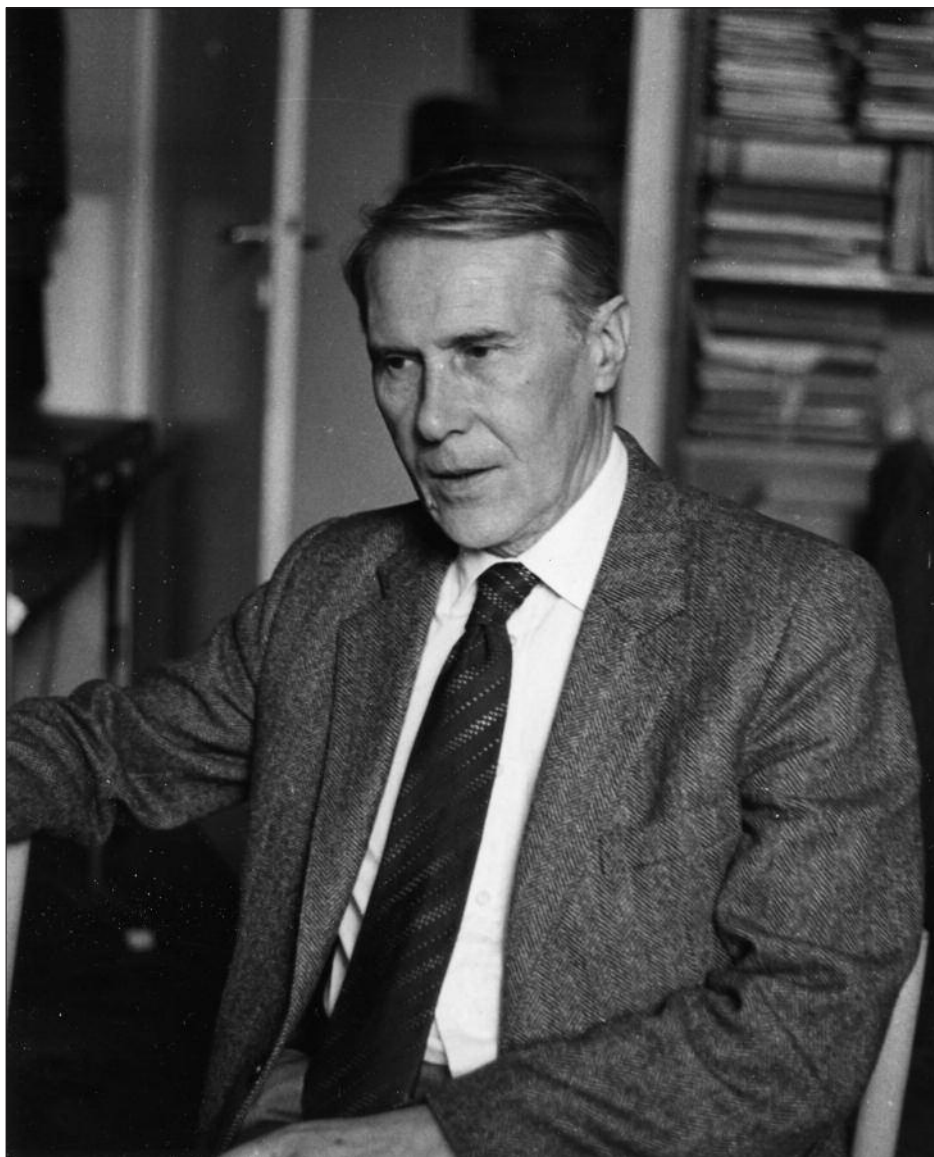
© 2012 Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

ISSN 0082-044X

ISBN 978-83-61376-73-6

Konsultacja językowa tekstów angielskich: Grzegorz Żabiński
Projekt okładki i skład: Jan Żabko-Potopowicz
Druk: ARWIL s.c., arwil@poczta.fm

Adres redakcji: Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego,
Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

*Panu Profesorowi Andrzejowi Kempistemu
w Pięćdziesiątą Rocznicę
podjęcia pracy w Katedrze Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej
(obecnie Instytucie Archeologii) Uniwersytetu Warszawskiego
niniejszy tom „Światowita”
dedykują
Autorzy, Rada Redakcyjna i Redakcja*

Contents

Spis treści

Fascykuł B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA I ŚREDNIOWIECZNA. ARCHEOLOGIA POLSKI

Fascicle B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL ARCHAEOLOGY. ARCHAEOLOGY OF POLAND

OD REDAKCJI.....11

Wojciech Nowakowski

POŻEGNANIE PROFESORA DR. HAB. JERZEGO OKULICZA-KOZARYNA13

Studia i materiały

Maria Krajewska

ARCHEOLOGICZNE MUZEUM ERAZMA MAJEWSKIEGO W WARSZAWIE19

The Archaeological Museum of Erazm Majewski in Warszawa48

Marzena Woźny

KONTAKTY ERAZMA MAJEWSKIEGO Z WŁODZIMIERZEM DEMETRYKIEWICZEM
W LATACH 1895–192251

Contacts of Erazm Majewski with Włodzimierz Demetrykiewicz in the Years 1895–192278

Michał Przedziecki, Karol Szymczak

BURINS FROM TANGED POINTS. SOME REMARKS ON A SPECIFIC WAY
OF SHAPING OF TANGED POINTS79

Rylce z liściaków, czyli kilka słów o specyficznym sposobie formowania ostrzy trzoneczkowatych85

Witold Gumiński

- NOWE WYJĄTKOWE SIEDLISKO OSADNICZE PARANEOLITYCZNEJ KULTURY
ZEDMAR NA WSCHODNIM CYPLU WYSPY SZCZEPANKI (SEKTOR „A”) NA MAZURACH87
- A New Exceptional Dwelling Site of the Para-Neolithic Zedmar Culture
in the Eastern Foreland of Szczepanki Island (Sector “A”), the Masurian Lake District, NE Poland.....138

Katarzyna Januszek

- KRZEMIENNE GROTY STRZAŁ JAKO PRZYKŁAD WYZNACZNIKA POCZĄTKÓW
EPOKI BRĄZU NA STANOWISKU 1 W SUCHACZU,
GM. TOLKMICKO, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE.....145
- Flint Arrowheads as an Example of an Indicator of the Beginning of the Bronze Age
at Site 1 in Suchacz, the Tolkmicko Commune, the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship150

Dariusz Manasterski

- TYP JUODKRANTĒ – IWIEŃSKI I TRZCINIECKI KOMPONENT STYLISTYCZNY
W CERAMICE Z RZUCEWSKIEJ OSADY W SUCHACZU151
- Type Juodkrantė – the Iwno and the Trzciniec Cultures’ Stylistic Component in Pottery
from the Rzucewo Culture Settlement in Suchacz, the Tolkmicko Commune168

Marcin Woźniak

- GROBY I KRĄG KAMIENNY Z BŁĘDOWA W POW. WĄBRZESKIM
(DAWNE BLANDAU, KR. CULM)169
- Graves and the Stone Circle from Błędowo, the Wąbrzeźno District (former Blandau, Kr. Culm)179

Wojciech Nowakowski

- „KURHANY JAĆWIEGÓW” – KILKADZIESIĄT LAT NAUKOWEGO MITU181
- “Barrows of the Sudovians” – Some Dozen Years of a Scholarly Myth191

Kalina Skóra, Tomasz Kurasiński

- NIETYPOWE PRZEDMIOTY W WYPOSAŻENIU DWÓCH POCHÓWKÓW
Z CMENTARZYSKA Wczesnośredniowiecznego w Radomiu, St. 4193
- Atypical Artefacts in the Furnishings of Two Burials from the Early Medieval Cemetery at Radom, Site 4.....211

Materiały z konferencji

- METODY BADAŃ INWENTARZY KRZEMIENNYCH – TEORIA I PRAKTYKA,*
SANDOMIERZ 7–8 WRZEŚNIA 2007 R.214

Zdeňka Nerudová

- MORAVSKÝ KRUMLOV, SITE IV. THE RECONSTRUCTION
OF THE SZELETIAN REDUCTION STRATEGY ON THE BASIS OF REFITTINGS215
- Moravský Krumlov IV. Rekonstrukcja szeleckiej technologii na podstawie składanek222

Marcin Dziewanowski

ON THE CLASSIFICATION OF BY-PRODUCTS OF THE REDUCTION FOR BLADES – SOME ASPECTS OF TECHNOLOGY IN SWIDERIAN ASSEMBLAGES	223
Klasyfikacja produktów eksploatacji wiórowej – wybrane aspekty badań nad technologią w zespołach świderskich.....	233

Dominik K. Płaza

EXCHANGE OF LITHICS SEEN FROM THE PERSPECTIVE OF FLINT MATERIAL REFITTING. CASE STUDY OF THE FINAL PALAEO-LITHIC SITE KRZECZÓW 9 IN ZAKOLE ZAŁĘCZAŃSKIE	235
Wymiana krzemieni w świetle zastosowania metody składanek. Przykład ze stanowiska schyłkowopaleolitycznego nr 9 w Krzeczowie, z rejonu Zakola Załęczańskiego	243

Witold Grużdź, Katarzyna Pyżewicz, Witold Migal, Michał Przeździecki

MULTI-ASPECT ANALYSIS OF FLINT MATERIALS FROM SUCHODÓŁKA, SITE 3, THE ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODESHIP	245
Wieloaspektowa analiza materiałów krzemienych ze stanowiska Suchodółka 3, woj. świętokrzyskie.....	258

Katarzyna Pyżewicz, Piotr Rozbiegalski

SPOSOBY ROZPALANIA OGNI W MŁODSZEJ EPOCE KAMIENIA NA TERENIE ZIEM POLSKICH W KONTEKŚCIE BADAŃ EKSPERYMENTALNO-TRASEOLOGICZNYCH	259
Ways of Making Fire in the Late Stone Age in the Polish Lands in the Context of Experimental and Use-Wear Examinations.....	272

Paweł Valde-Nowak

OSTRZA TYPU CZCHÓW. KRZEMIENIARSKI WYZNACZNIK KULTURY OTOMANI	273
Points of the Czchów Type. Flint Determinant of the Otomani Culture	277

Kronika wykopalisk**Andrzej Szela**

BRUDNICE, ST. V, WOJ. MAZOWIECKIE. BADANIA W ROKU 2011	281
Brudnice, Site V, the Mazowieckie Voivodeship. Excavations in 2011	285

Andrzej Buko

CHEŁM (GÓRA KATEDRALNA), WOJ. LUBELSKIE. BADANIA XIII-WIECZNEGO ZESPOŁU REZYDENCJONALNEGO W ROKU 2011	287
Chełm (Cathedral Hill), the Lubelskie Voivodeship. Excavations of a 13 th c. Residential Complex in 2011	292

Paweł Szymański

CZERWONY DWÓR, ST. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2011	293
Czerwony Dwór, Site XXI, the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship. Excavations in 2011	297

Maciej Kurdwanowski, Michał Starski

CZŁUCHÓW (ZAMEK), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W ROKU 2011	299
Człuchów (the Castle), the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2011	303

Paweł Szymański

KOŚMIDRY, ST. I, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2011	305
Kośmidry, Site I, the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship. Excavations in 2011	308

Agnieszka Jaremek, Magdalena Nowakowska

LEGINY, ST. IX. WYNIKI BADAŃ SONDAŻOWYCH W ROKU 2011	309
Leginy, Site IX, the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship. Excavations in 2011	312

Michał Starski

ŁĘBORK (RYNEK), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W ROKU 2011	313
Łębork (the Market Square), the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2011.....	318

Ludwika Jończyk

NIEMCOWIZNA, ST. 1, WOJ. PODLASKIE. BADANIA W ROKU 2011	319
Niemcowizna, Site 1, the Podlaskie Voivodeship. Excavations in 2011	322

Adam Cieśliński, Andrzej Kasprzak, Zbigniew Stasiak

NOWY ŁOWICZ, ST. 2, WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE. BADANIA W ROKU 2011	323
Nowy Łowicz, Fst. 2, Woiwodschaft Westpommern. Ausgrabungen 2011	330

Władysława Roszyk

PETRYKOZY, WOJ. MAZOWIECKIE. BADANIA W 2011 ROKU	331
Petrykozy, the Mazowieckie Voivodeship. Excavations in 2011	336

Karolina Blusiewicz

PUCK (DZIAŁKA NR 123), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W LATACH 2010–2011	337
Puck (Plot 123), the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2010–2011.....	342

Ireneusz Nazaruk, Michał Starski

PUCK (SKARPA NADMORSKA), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W ROKU 2011	343
Puck (Maritime Scarp), the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2011	348

Ludwika Jończyk

SZURPIŁY, ST. 8 („MOSIĘŻYSKO”), WOJ. PODLASKIE. BADANIA W ROKU 2011	349
Szurpiły, Site 8 (“Mosiężysko”), the Podlaskie Voivodeship. Excavations in 2011	353

Ewa Marczak

TRUSZKI-ZALESIE, ST. 3 (OSADA „SIEDLISKO”), WOJ. PODLASKIE. BADANIA W ROKU 2011	355
Truszki-Zalesie, Site 3 (“Siedlisko”), the Podlaskie Voivodeship. Excavations in 2011	358

Michał Dzik

TWAROGI LACKIE, ST. 9, WOJ. PODLASKIE. BADANIA W ROKU 2011	359
Twarogi Lackie, the Podlaskie Voivodeship. Excavations in 2011	362

Recenzje, dyskusje

Karol Szymczak

REVIEW: DAVID R. HARRIS, <i>ORIGINS OF AGRICULTURE IN WESTERN CENTRAL ASIA. AN ENVIRONMENTAL-ARCHAEOLOGICAL STUDY</i> , UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA, MUSEUM OF ARCHAEOLOGY AND ANTHROPOLOGY, PHILADELPHIA 2010, 319 PAGES, 86 ILLUSTRATIONS, 30 TABLES	365
---	-----

David R. Harris

COMMENT ON KAROL SZYMCZAK’S REVIEW OF <i>ORIGINS OF AGRICULTURE IN WESTERN CENTRAL ASIA. AN ENVIRONMENTAL-ARCHAEOLOGICAL STUDY</i> , PHILADELPHIA 2010	367
--	-----

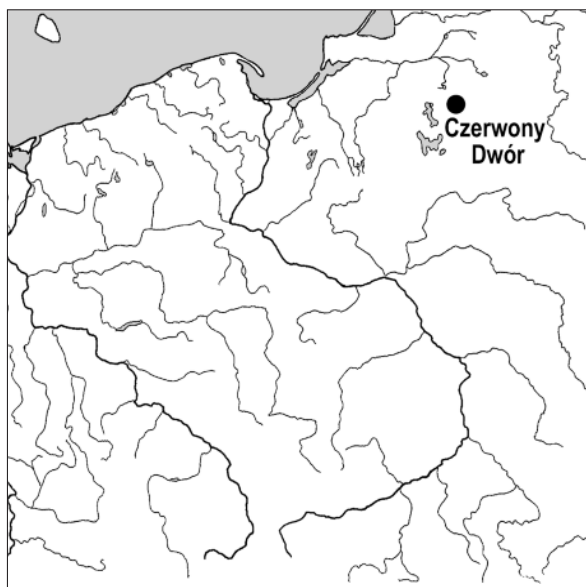
PAWEŁ SZYMAŃSKI

CZERWONY DWÓR, ST. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2011

Cmentarzysko w Czerwonym Dworze¹ położone jest w północno-wschodniej części Mazur, w centrum Puszczy Boreckiej, na terenie Nadleśnictwa Czerwony Dwór. Odkryte w roku 2002, badane było wykopaliskowo w latach 2003 (kierownik prac – mgr Leszek Godzieba z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie, Delegatury w Elku) i 2004–2010 (autor). Składa się ono z około 50 kurhanów koncentrujących się w dwóch skupiskach: południowo-wschodnim i północno-zachodnim (**Ryc. 1**). Dotychczas przebadano 17 z nich, odkrywając w sumie około 160 grobów ciałałpalnych, zarówno w kopcach, jak i w przestrzeni międzykurhanowej². Cmentarzysko datować należy na okres późnorzymski i wędrowek ludów i wiązać ze skupieniem gołdapskim kultury sudowskiej.

W roku 2011³ kontynuowano badanie stanowiska, prowadząc prace na dwóch kurhanach, nr 38 oraz 50, położonych w skupisku SE (**Ryc. 1**).

Badania największego na stanowisku kurhanu 38 rozpoczęto w 2010 roku; zdjęto wówczas część płaszczka kamiennego, a eksplorację dokończono w 2011. Kurhan, średnicy około 13 m, miał płaszcz ułożony z kamieni, nieco większych w centrum, natomiast na obrzeżach mniejszych i rzadziej rozstawionych (**Ryc. 2**). Analiza układu warstw ziemi i kamieni wskazuje, że kopiec pierwotnie był mniejszy, średnicy około 9 m. Miał nasyp ziemny, jednak wykorzystano tu zapewne naturalne wzniesienie, któremu nadano nieco większą stromiznę, otoczono wieńcem otoczków i z wierzchu wybrukowano dwoma warstwami kamieni. Trudno natomiast zinterpretować obecność kamieni otaczających pierwotny kurhan. Niektóre zapewne zsunęły się z płaszczka (szczególnie z bardziej stromej części północnej), najpewniej jednak większość z nich wtórnie dosypano, poszerzając konstrukcję (**Ryc. 2**). W kurhanie

nie odkryto grobu centralnego, jednak w centrum widoczne są ślady po kilku wkopach rabunkowych. Trudno datować ten obiekt; wydaje się prawdopodobne, że pochodzi on, podobnie jak otaczające go kopce, z okresu późnorzymskiego.

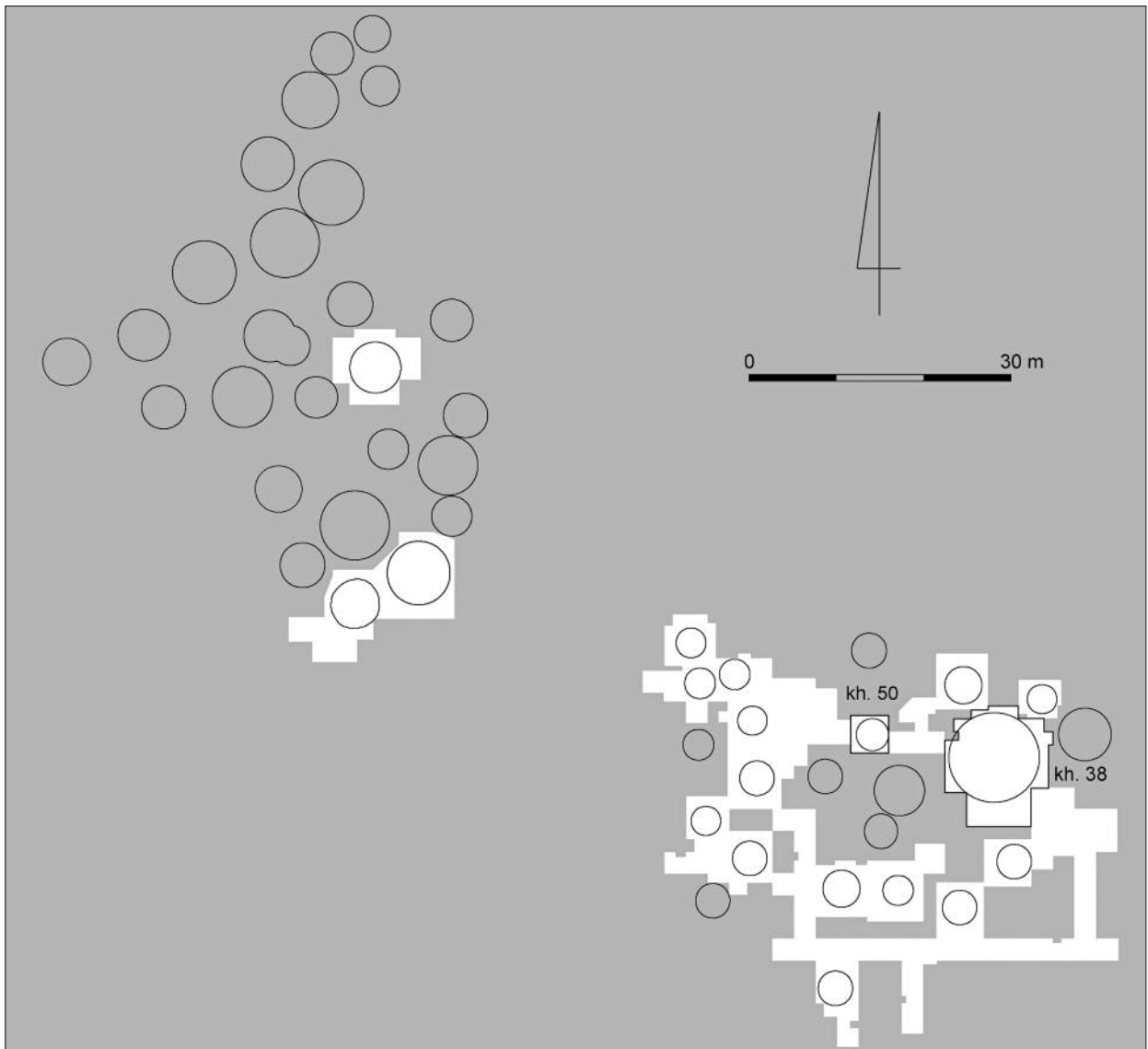
Najciekawszych znalezisk dostarczyła południowa część płaszczka. Pod kamieniami odkryto pozostałości dwóch silnie zniszczonych grobów popielnicowych (obiekty 148 i 149), a dookoła, w strefie o średnicy około 5 m (**Ryc. 2**), znaleziono kilka tysięcy fragmentów naczyń, przepalonych kości ludzkich oraz pojedyncze zabytki wydzielone.

Spośród tych ostatnich, najlepiej poświadczoną chronologię ma zapinka (**Ryc. 3:a**), którą, mimo

¹ Czerwony Dwór, stanowisko XXI (AZP 16-77/19), gm. Kowale Oleckie, pow. gołdapski, woj. warmińsko-mazurskie.

² Na temat dotychczasowych badań: SZYMAŃSKI 2011, tam dalsza literatura.

³ Badania prowadzono w dniach 10 lipca – 6 sierpnia 2011 r. pod kierunkiem autora. Prace finansowane były przez Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Ryc. 1. Czerwony Dwór, st. XXI. Plan stanowiska z zaznaczonymi (konturem) wykopami badawczymi z roku 2011 (oprac. P. Szymański).
Fig. 1. Czerwony Dwór, Site XXI. Plan of the site. Archaeological trenches from 2011 are marked with contour.

uszkodzeń, można łączyć z typem Almgren 67, zapewne wariantu 67a według Stefana Demetza (1999: 128, tabl. 35:1,2). Spośród kilku mazurskich fibul typu A.67 reprezentuje ona najwcześniejszą stylistycznie i chronologicznie odmianę, zapewne z początku fazy B₁ (por. JUGA-SZYMAŃSKA 2011).

Drugim ciekawym zabytkiem jest silnie zniszczona popielnica z grobu 148 (Ryc. 3:b). Na podstawie sposobu opracowania powierzchni i użytej domieszki tłuczni należy ją zaliczyć do inwentarza kultury bogaczewskiej. Pozostałe cechy, tj. ucho kastetowe z dużymi otworami i bardzo krótka szyjka, nawiązują jednak wyraźnie do naczyń schyłkowej kultury kurhanów zachodniobałtyjskich. Należy ją więc wiązać z najwcześniejszym stadium kultury bogaczewskiej z początku wczesnego okresu wpływów rzymskich, lub, co mniej prawdopodobne, ze schyłku młodszego okresu przedrzymskiego.

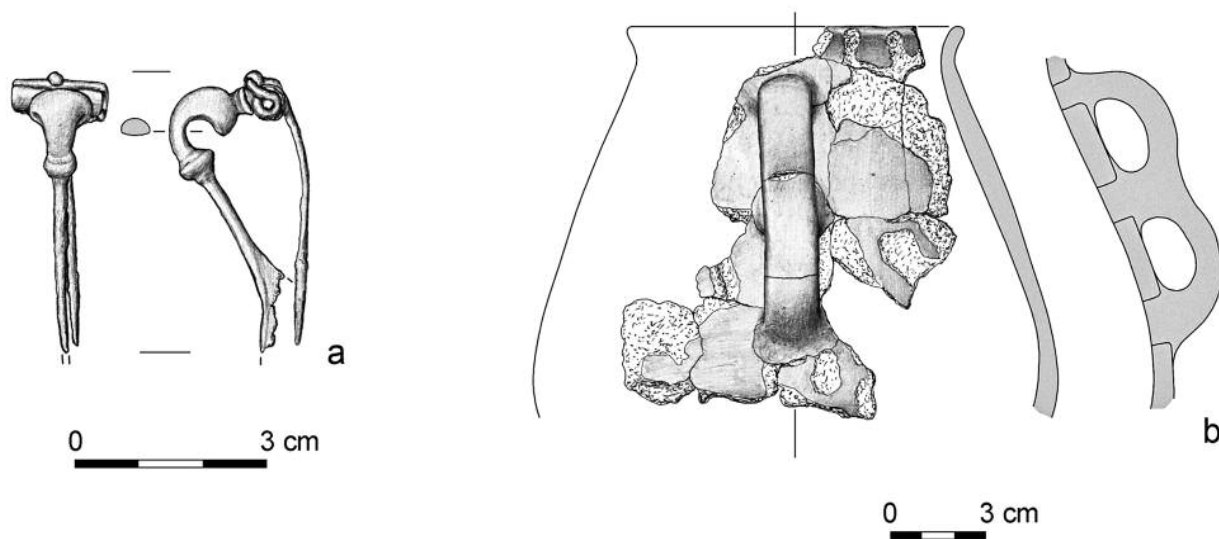
Należy sądzić, że opisane tu znaleziska z kurhanu 38 są pozostałością pochówków zniszczonych podczas budowy kopca, z którymi można wiązać również krzesak kwarcytowy znaleziony w 2010 roku (SZYMAŃSKI 2011: 184). Było to zapewne niewielkie i szybko porzucone, składające się z kilku grobów, cmentarzysko z początku fazy B₁, z najwcześniejszego horyzontu kultury bogaczewskiej.

Drugi badany kurhan, nr 50, o średnicy około 3,1 m, miał nasyp złożony z trzech warstw kamieni, otoczony wieńcem z większych otoczaków (Ryc. 4). W centrum odkryto wkop rabunkowe, niszczące zupełnie grób centralny. Nie znaleziono żadnych zabytków mogących przybliżyć datowanie kopca, jednak jego konstrukcja charakterystyczna jest dla okresu późnorzymskiego (SZYMAŃSKI 2008: 168). Przy kurhanie odkryto dwa groby jamowe z czarnym wypełniskiem (zapewne obsypane pozostałościami stosu), bez wyposażenia.

Ryc. 2. Ortofotomapa płaszcza kamiennego kurhanu 38 (oprac. M. Dzik): A – domniemany, pierwotny zasięg kurhanu; B – zasięg zalegania fragmentów naczyń i przepalonych kości pochodzących zapewne ze zniszczonych grobów wczesnorzymskich (oprac. P. Szymański).

Fig. 2. Ortho-photomap of the stone coating of Barrow 38: A – putative original extent of the barrow; B – range of deposition of fragments of vessels and burnt bones, which possibly come from destroyed Early Roman Period graves.

Ryc. 3. Zabytki z południowej części nasypu kurhanu 38: a – brązowa zapinka znaleziona nasypie, stan przed konserwacją; b – naczynie z grobu 148 (rys. P. Szymański).

Fig. 3. Finds from the southern part of the earthwork of Barrow 38: a – bronze brooch, found in the earthwork, before conservation; b – vessel from Grave 148.

Ryc. 4. Widok od strony południowej na odsłonięty płaszcz kurhanu 50 (fot. P. Szymański).

Fig. 4. View from the south towards the exposed coating of Barrow 50.

Badania z roku 2011 dostarczyły wielu danych na temat chronologii cmentarzyska, dotyczących głównie nieznannej dotychczas, wczesnorzymskiej fazy użytkowania nekropoli. Planowane są dalsze prace prowadzące do całkowitego przebadania stanowiska, w pierwszej kolejności

przestrzeni międzykurhanowej skupiska południowo-wschodniego.

Dr Paweł Szymański
Instytut Archeologii
Uniwersytet Warszawski
pmszyman@uw.edu.pl

Literatura

DEMETZ S.

1999 *Fibeln der Spätlatène- und frühen römischen Kaiserzeit in den Alpenländern*, Frühgeschichtliche und Provinzialrömische Archäologie 4, Rahden.

JUGA-SZYMAŃSKA A.

2011 *Die Fibel aus Lattenwalde. Die Fibeln A. 67–68 aus dem westbaltischen Kulturkreis*, „Achaecologia Lituana“ 12, 36–47.

SZYMAŃSKI P.

2008 [ŠIMANSKIJ P.], *Kurgannyj mogil'nik sudavskoj kul'tury w Čerwonym Dvore vozle Goldapa. Itogi issledowanij 2003–2007 gg.*, (w:) O.A. Raduš, K.N. Skvorcov (red.), *Drevnosti Central'noj i Vostočnoj Evropy epohi rimskogo vliãniã i pereseleniã narodov*, Germania – Sarmatia I, Kaliningrad, 166–179.

2011 *Czerwony Dwór, st. XXI, woj. warmińsko-mazurskie. Badania w latach 2009–2010*, „Światowit” VIII (XLIX)/B (2009–2010), 183–185, pl. 93–95.

PAWEŁ SZYMAŃSKI

CZERWONY DWÓR, SITE XXI, THE WARMIŃSKO-MAZURSKIE VOIVODESHIP. EXCAVATIONS IN 2011

The barrow cemetery of the Gołdap Concentration of the Sudovian Culture at Czerwony Dwór (Site XXI) has been excavated since 2003. In 2011 works on the next two barrows (Nos. 38 and 50), situated in the Late Roman Period zone of the site were carried out.

The original diameter of Barrow 38 was perhaps ca. 9 m, but it was secondarily enlarged. The central grave was plundered. It can be supposed, however, that the construction comes from the Late Roman Period. Below it, remains of a completely destroyed cemetery of the Bogaczewo Culture from the beginning of the Early

Roman Period were found. In all probability, this cemetery was soon abandoned.

The other excavated barrow (No. 50), with the diameter of ca. 3.1 m, was also plundered. However, based on the construction of its earthwork, it can be dated to the Late Roman Period. Near the barrow, two pit graves with black fill (they were perhaps covered with remains of the funeral pyre) were discovered. No grave furnishings were found there.

Translated by Grzegorz Żabiński